

ПРАВААБАРОНЦЫ ЗА СВАБОДНЫЯ ВЫБАРЫ

Выбары дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь сёмага склікання

Аналітычная тыднёвая справаздача па выніках назірання: 4-9 лістапада

Назіранне за выбарамі ў Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь ажыццяўляецца РППА «Беларускі Хельсінкскі Камітэт» і ПЦ «Вясна» ў межах кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары».

ВЫСНОВЫ

- назіральнікі кампаніі ў цэлым адзначаюць неактыўны і малазаўважны для большасці выбарчышккаў характар перадвыбарчай агітацыі;
- згодна з інфармацыяй старшыні ЦВК Л. Ярмашынай¹, на 6 лістапада ўсяго налічвалася 523 кандыдаты ў дэпутаты, 29 чалавек добраахвотна знялі свае кандыдатуры, у дачыненні да 10 кандыдатаў былі прынятыя рашэнні АВК аб адмене іх рэгістрацыі, два кандыдаты былі адноўленыя вышэйстаячымі камісіямі і судамі. Толькі 330 з зарэгістраваных кандыдатаў надрукавалі свае перадвыбарчыя праграмы ў СМІ;
- працягваюцца выпадкі нядопуску ў эфір агітацыйных выступаў апазіцыйных кандыдатаў, пры гэтым АВК і кіраўніцтва дзяржаўных СМІ вельмі шырока прымяняюць абмежаванні падчас агітацыі, устаноўленыя арт. 47 ВК, што ў большасці выпадкаў носіць характар цензуры і недапушчальнага абмежавання свабоды выказвання меркаванняў;
- былі зафіксаваны факты адмены АВК рашэнняў аб рэгістрацыі кандыдатаў за нібыта дапушчаныя імі парушэнні арт. 47 ВК і затрыманне супрацоўнікамі міліцыі дзеючага кандыдата ў дэпутаты;
- адбываецца выкарыстанне адміністрацыйнага рэсурсу пры арганізацыі агітацыйных мерапрыемстваў з удзелам праўладных кандыдатаў у дэпутаты;

¹ Даступна тут: <https://www.youtube.com/watch?v=5JeLDHci65o>

- абскарджанні рашэнняў АВК аб адмене рэгістрацыі ў вышэйстаячых ТВК і ЦВК, а таксама ў судах у большасці выпадкаў былі безвыніковымі;
- 8 лістапада на пл. Свабоды ў Мінску ў межах агітацыйнай сустрэчы з выбаршчыкамі адбыўся найбольш масавы за выбарчую кампанію сход грамадзянаў. Мерапрыемства было анансавана пражываючым у Польшчы блогерам NEXTA. Па ацэнках назіральнікаў, у сходзе прынялі удзел больш за 500 грамадзян. Супрацоўнікі міліцыі не далі скарыстацца прысутным гукаўзмацняльнай апаратурай, зламаўшы яе. Падчас мерапрыемства была затрыманая здымачная група нямецкіх журналістаў і праз 2,5 гадзіны вызвалена з Цэнтральнага РУУС г. Мінска;
- 7 лістапада Міжнародная місія назірання за выбарамі БДПЧ АБСЕ апублікавала прамежкавую справаздачу па выніках назірання за выбарамі.

АГІТАЦЫЙНАЯ КАМПАНИЯ

Як адзначаюць назіральнікі кампаніі, перадвыбарчая агітацыя ў цэлым носіць малазаўважны для шараговых выбаршчыкаў характар. Агітацыя адбываецца шляхам правядзення перадвыбарчых сустрэчаў кандыдатаў і іх давераных асобаў з выбаршчыкамі і падчас выступаў у СМІ. Правядзенне агітацыйных мерапрыемстваў на вуліцы ў асноўным абіраюць прадстаўнікі палітычнай апазіцыі. Праўладныя кандыдаты часцэй праводзяць агітацыйныя мерапрыемствы на сустрэчах з выбаршчыкамі ў вызначаных для гэтых мэтай закрытых памяшканнях – навучальных установах, дамах культуры і г.д. Пры гэтым назіральнікамі адзначаюцца выпадкі выкарыстання адміністрацыі рэсурсу пры арганізацыі такіх сустрэч.

Так, 6 лістапада доўгатэрміновы назіральнік кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” Раман Юргель наведаў гарадзенскую гімназію №1, дзе праўладная кандыдатка па Гарадзенскай-Занёманскай выбарчай акрузе №49 Ірына Луканская праводзіла сустрэчу з выбаршчыкамі.

Пры тым відавочна быў выкарыстаны адміністрацыйны рэсурс. Нягледзячы на школьныя канікулы, адразу каля 100 настаўнікаў, работнікаў адной з буйнейшых навучальных устаноў, яны ж сябры ўчастковых выбарчых камісій №31, 32, 33, былі сабраныя на гэтую сустрэчу.

На сустрэчу праз ГА ветэранаў Кастрычніцкага р-на г. Гродна 4 лістапада былі сабраныя 40 кіраўнікоў першасных арганізацый ветэранаў на справаздачна-выбарны сход раённай арганізацыі. Усім раздавалі файлы з інфармацыяй, за каго трэба галасаваць на выбарах, і праграмы трох праўладных кандыдатаў: Ірыны Луканскай, Алены Патапавай і Ліліі Кір’як. Вёў сход старшыня арганізацыі

ветэранаў Кастрычніцкага р-на Уладзімір Цюцюннік, сумесна з намеснікам Таццянай Саковіч (сябры АВК №49).

Назіральнікі кампаніі працягваюць адзначаць выпадкі вынясення папярэджанняў кандыдатам у дэпутаты ў сувязі з дапушчанымі імі, на думку сябраў АВК, парушэннямі выбарчага заканадаўства падчас правядзення перадвыбарчай агітацыі. Па гэтых жа прычынах працягваецца практыка не допуску ў эфір ТВ выступаў кандыдатаў.

Асноўнымі падставамі для папярэджанняў з'яўляецца парушэнне арт. 47 ВК, які ўтрымлівае шэраг абмежаванняў пры правядзенні перадвыбарчай агітацыі – забарона распальвання варажасці па прыкметах нацыяльнай, рэлігійнай, расавай прыналежнасці, заклікаў да гвалтоўнага змянення існуючага канстытуцыйнага ладу, абразаў службовых асобаў і г.д.

Як раней адзначалася экспертамі кампаніі, АВК празмерна шырока трактуюць устаноўленыя законам абмежаванні, у выніку чаго вынесеныя імі папярэджанні і забароны на трансляванне агітацыйных выступаў па радыё і тэлебачанні часта носяць характар цензуры.

Так, 5 лістапада кандыдат у дэпутаты па Наваполацкай выбарчай акрузе № 24 Вольга Дамаскіна атрымала папярэджанне ад АВК за парушэнні арт. 47 ВК падчас правядзення агітацыйнага пікету, які праводзіўся ёй сумесна з прадстаўнікамі партыі “Народная Грамада” 29 кастрычніка. Падставай для вынясення папярэджання стала выкарыстанне падчас пікету плаката з надпісам “Далоў дыктатуру страху”.

5 лістапада ў Гродзенскай абласной выбарчай камісіі адбыўся разгляд скаргі на вынесенае АВК папярэджанне кандыдату ў дэпутаты па Іўеўскай выбарчай акрузе № 54 Ірыне Давідовіч.

Варта нагадаць, што падставай для папярэджання стаў распаўсюд праз сацыяльныя сеткі відэа з забароненым да трансляцыі ў эфіры ТВ агітацыйным выступам кандыдата. Гродзенская ТВК адзінагалосна прагаласавала за адмову ў задавальненні скаргі, паколькі, па меркаванні сяброў абласной камісіі, *“Ірына Давідовіч вырашыла навязаць сваё меркаванне ўсім выбарцам вобласці заклікамі, якія прыводзяць да сацыяльнай напругі. А сам жа прадвыбарчы відэаролік кандыдаткі ў дэпутаты пабудаваны на негатыўных меркаваннях і жорсткай крытыцы палітыкі ўладаў”*.

Дзяржаўная газета «Бабруйскае жыццё» адмовілася друкаваць перадвыбарную праграму кандыдата ў дэпутаты Палаты прадстаўнікоў ад АГП па Бабруйскай-Ленінскай ВА №78 Аляксандра Комара.

Падставай для такога рашэння стала фраза ў тэксце перадвыбарчай праграмы кандыдата Аляксандра Комара аб тым, што «з Лукашэнкам у краіны няма будучыні. Ён завёў краіну ў тупік».

АДМЕНА РЭГІСТРАЦЫІ КАНДЫДАТАЎ У ДЭПУТАТЫ

Працягваюць фіксавацца выпадкі вынясення АВК рашэнняў аб адмене рашэнняў аб рэгістрацыі ў якасці кандыдата ў дэпутаты. Яны тычацца выключна незалежных ці апазіцыйных да дзеючай улады кандыдатаў.

8 лістапада кандыдату ў дэпутаты па Аршанскай гарадской ВА № 25 Дзмітрыю Казлову, які вядомы як блогер пад нікам “Шэры кот”, абвясцілі другое папярэджанне і адмянілі рашэнне аб рэгістрацыі ў якасці кандыдата ў дэпутаты. Першае папярэджанне было вынесенае за выкарыстанне на агітацыйным пікеце плакатаў “*Калгаснай дыктатуры – баста!*” і “*Фальшывым выбарам – баста!*”. За працяг выкарыстання дадзеных лозунгаў кандыдат пазбавіўся рэгістрацыі.

Таксама 8 лістапада стала вядома, што Д. Казлоў быў прэвентыўна затрыманы супрацоўнікамі міліцыі і дастаўлены ў мясцовы РУУС. Меркаваная прычына затрымання - не дапусціць яго ўдзелу ў сходзе на пл. Свабоды ў Мінску, анансаваным раней блогерам NEXTA.

Усяго па дадзеных ЦВК на 6 лістапада, АВК адмянілі рэгістрацыю 10 кандыдатаў у дэпутаты, а 29 адмовіліся ад далейшага ўдзелу ў выбарах самастойна.

РАЗГЛЯД ВЫБАРЧЫХ СПРЭЧАК, АБСКАРДЖАННЕ

Кандыдаты ў дэпутаты, рэгістрацыя якіх была адменена АВК, не вельмі актыўна абскарджваюць гэтыя рашэнні.

Вынікі абскарджвання сведчаць аб тым, што ТВК і суды ў цэлым працягваюць практыку акруговых камісій падыходзіць да разгляду пытынняў прадузята і павярхоўна, без уліку прэзумпцыі на карысць ажыццяўлення кандыдатамі ў дэпутаты сваіх правоў і асноўных свабод.

4 лістапада Брэсцкая абласная выбарчая камісія разгледзела² скаргу Уладзімера Мароза на пастанову Брэсцкай-Памежнай АВК №4 аб адмене рашэння аб рэгістрацыі яго кандыдатам у дэпутаты. Камісія прыйшла да высновы, што ў яго ўлётках змяшчаецца "заклік да неканстытуцыйнай змены ўлады": «*Мы сутыкнуліся з карупцыяй, маўчаннем чыноўнікаў, з вольнай трактоўкай законаў,*

² Даступна тут: <http://brest-region.gov.by/attachments/article/10102/10102-4555.pdf>

міліцэйскім бязмежжам і поўнай адсутнасцю справядлівага суда. Зменім разам карумпаваную ўладу». Акрамя таго, «відавочныя прыкметы заклікаў да сацыяльнай варожасці» абласная камісія ўгледзела ў змешчаных ў праграме кандыдата выказах «міліцэйскае бязмежжа» і «поўная адсутнасць справядлівага суда». У выніку разгляду ў задавальненні скаргі было адмоўлена.

Тым жа вынікам скончыўся разгляд скаргі Уладзіміра Мароза у Брэсцкім абласным судзе. Выносячы 8 лістапада рашэнне³, суд абмежаваўся ў гэтай частцы адным толькі ўказаннем на згоду з высновамі ТВК аб парушэнні заканадаўства. Без прывядзення доказаў на карысць такіх высноў рашэнне суда з'яўляецца неабгрунтаваным.

Такім чынам, вышэйшая камісія і суд не аднавілі парушанае АВК права кандыдата на свабоду выказвання меркаванняў, прадугледжанае Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь, і прадугледжанае Выбарчым кодэксам права выступаць з праграмай сваёй будучай дзейнасці, тэкст якой вызначаецца кандыдатам. Праграма кандыдата ў дэпутаты У. Мароза не ўтрымлівала прапаганды вайны, заклікаў да гвалтоўнай змены канстытуцыйнага ладу, парушэння тэрытарыяльнай цэласнасці Рэспублікі Беларусь, да сацыяльнай, нацыянальнай, рэлігійнай і расавай варожасці, заклікаў да зрыву, або адмены, або пераносу тэрміну выбараў, а таксама абразаў і паклёпу ў дачыненні да службовых асобаў Рэспублікі Беларусь, іншых кандыдатаў у дэпутаты.

5 лістапада ў Вярхоўным Судзе была разгледжана скарга Уладзіслава Сысы на рашэнне ЦВК аб адмове ў задавальненні яго скаргі на рашэнне Брэсцкай абласной выбарчай камісіі аб адмене рашэння аб рэгістрацыі яго кандыдатам у дэпутаты. Рашэнне было прынята ў сувязі з тым, што “акруговай выбарчай камісіяй пры прыняцці рашэння аб рэгістрацыі не ўлічана, што Уладзіслаў Сыса не пражывае пастаянна ў Рэспубліцы Беларусь, паколькі з'яўляецца студэнтам стацыянарнай формы навучання Варшаўскага ўніверсітэта, у сувязі з чым пражывае ў Варшаве (Рэспубліка Польшча)...”

Суд пацвердзіў⁴, што Сыса не мог быць зарэгістраваны кандыдатам у дэпутаты, паколькі не адпавядае патрабаванням ч. 2 арт. 57 ВК, які прадугледжвае, што дэпутатам Палаты прадстаўнікоў можа быць абраны грамадзянін Рэспублікі Беларусь, які дасягнуў 21 года, пастаянна пражывае ў Рэспубліцы Беларусь.

На думку суда, “зыходзячы з сістэмнага тлумачэння названай нормы і выбарчага заканадаўства, пастаянна пражываючым у Рэспубліцы Беларусь з'яўляецца грамадзянін, месцам пераважнага побыту і знаходжання якога, у тым ліку з

³ Даступна тут: <http://court.gov.by/ru/vibori/brest/bel/bebf332237b043d0.html>

⁴ Даступна тут: <http://court.gov.by/ru/vibori/suprim/8d840e7ddaf04a6f.html>

улікам яго працы, з'яўляецца тэрыторыя нашай дзяржавы. Менавіта такі грамадзянін можа быць абраны дэпутатам заканадаўчага органа Рэспублікі Беларусь для ажыццяўлення на прафесійнай аснове дзяржаўнай дзейнасці”.

Аднак як такога «сістэмнага тлумачэння» ў рашэнні суда не ўтрымоўваецца; не вызначаныя сувязі тлумачанай нормы з іншымі нормамі, не ўстаноўлена месца тлумачанай нормы ў сістэме права.

Між тым, Міжнародны пакт аб грамадзянскіх і палітычных правах прадугледжвае для кожнага без якой бы там ні было дыскрымінацыі (у адносінах расы, колеру скуры, полу, мовы, рэлігіі, палітычных і іншых перакананняў, нацыянальнага або сацыяльнага паходжання, маёмаснага становішча, нараджэння ці іншых абставін) і без неабгрунтаваных абмежаванняў права магчымасць галасаваць і быць абраным на сапраўдных перыядычных выбарах, якія ажыццяўляюцца на аснове ўсеагульнага роўнага выбарчага права пры тайным галасаванні і якія забяспечваюць свабоднае волевыяўленне выбаршчыкаў.

У адпаведнасці з Канвенцыяй аб стандартах дэмакратычных выбараў, выбарчых правоў і свабод у дзяржавах - удзельніцах СНД (7 кастрычніка 2002 года, г. Кішыніў), заканадаўчае рэгуляванне права выбіраць і быць абранымі, парадку выбараў (выбарчыя сістэмы), а роўна абмежаванні выбарчых правоў і свабод не павінна абмяжоўваць або адмяняць агульнапрызнаныя правы і свабоды чалавека і грамадзяніна і канстытуцыйныя і (або) заканадаўчыя гарантыі іх рэалізацыі або насіць дыскрымінацыйны характар. Абмежаванні для вылучэння кандыдатаў, спісаў кандыдатаў, якія датычацца стварэння і дзейнасці палітычных партый (кааліцый), выбарчых правоў і свабод грамадзян, могуць прымяняцца ў інтарэсах абароны канстытуцыйнага ладу, нацыянальнай бяспекі, падтрымання грамадскага парадку, абароны грамадскага дабрабыту і маралі, правоў і свабод грамадзян і павінны адпавядаць міжнародным абавязкам дзяржавы.

Не дапускаецца які-небудзь прамы або ўскосны ўдзел замежных грамадзян, асоб без грамадзянства, замежных юрыдычных асоб, міжнародных грамадскіх рухаў, міжнародных арганізацый у ажыццяўленні дзейнасці, якая спрыяе альбо якая перашкаджае падрыхтоўцы і правядзенні выбараў.

Закон Рэспублікі Беларусь ад 20 верасня 2009 г. № 49-3 «Аб парадку выезду з Рэспублікі Беларусь і ўезду ў Рэспубліку Беларусь грамадзян Рэспублікі Беларусь» устанаўлівае, што пастаяннае пражыванне грамадзян за межамі Рэспублікі Беларусь афармляецца шляхам выдачы пашпарта грамадзяніна Рэспублікі Беларусь для пастаяннага пражывання за межамі Рэспублікі Беларусь і пастаноўкі на консульскі ўлік грамадзян, якія пастаянна пражываюць за межамі Рэспублікі Беларусь. Афармленню пастаяннага пражывання за межамі Беларусі

папярэднічае выкананне грамадзянінам пэўных умоў, сутнасць якіх складаецца ў спыненні сваіх абавязацельстваў і адносін з нацыянальнымі інстытутамі.

Паняцця «пастаяннага пражывання на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь», роўна як і крытэрыяў для вызначэння грамадзяніна пастаянна пражываючым у дзяржаве, ў заканадаўстве не змяшчаецца. Разам з тым, у розных галінах права як класічны прыклад менавіта часовага характару змены месца жыхарства разглядаецца выезд для атрымання адукацыі.

Як раней адзначалася аналітыкамі кампаніі, ў 2001 г. Канстытуцыйны Суд прыняў рашэнне № Р-120/2001 «Аб прававой пазіцыі Канстытуцыйнага Суда адносна выкарыстоўваемага ў артыкуле 80 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь паняцця «грамадзянін Рэспублікі Беларусь, які пастаянна пражывае ў Рэспубліцы Беларусь». Названым рашэннем пастаноўлена, што пры вызначэнні месца сталага пражывання трэба ўлічваць не толькі месца фактычнага знаходжання асобы ў той ці іншы перыяд часу (у Рэспубліцы Беларусь альбо за яе межамі), але і яго намер мець дадзенае месца ў якасці месца свайго пастаяннага пражывання. Змест гэтага паняцця прадвызначаецца мэтамі выезду (выбыцця) за межы Рэспублікі Беларусь: ці з'яўляецца выезд часовым або гэта выбыццё на пастаяннае месца жыхарства ў іншую дзяржаву. У карысць часовага характару знаходжання за межамі Рэспублікі Беларусь і захаванні Рэспублікі Беларусь у якасці месца пастаяннага пражывання, на думку КС, сведчаць такія абставіны, як захаванне грамадзянства, адсутнасць аформленага выезду на пастаяннае месца жыхарства ў іншую дзяржаву, атрыманне прытулку ў замежнай дзяржаве.

Праводзячы "сістэмнае тлумачэнне нормы" і выносячы адпаведнае рашэнне, Вярхоўны Суд - вышэйшая інстанцыя судовай сістэмы Рэспублікі Беларусь, прадэманстраваў адсутнасць у сваёй прававой культуры практыкі абгрунтавання абмежавання правоў і асноўных свабод адпаведнымі інтарэсамі, а роўна грэбаванне як міжнароднымі прававымі нормамаі, так і нацыянальным заканадаўствам. Дапушчальнае з пункту гледжання інтарэсаў дзяржаўнай бяспекі абмежаванне на ўдзел у выбарах замежных суб'ектаў, а таксама абмежаванні на права быць абраным у органы дзяржаўнай улады для грамадзян Беларусі, якія цалкам спынілі маёмасныя і іншыя адносіны з дзяржавай грамадзянскай прыналежнасці, не можа быць адвольна ўжыта ў дачыненні да грамадзян, якія часова адсутнічалі ў Беларусі па характары сваёй дзейнасці або ў сілу іншых абставінаў.

Такім рашэннем, на думку аналітыкаў кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары», закладзена аснова для наступнай заганнай практыкі выбарачнага пазбаўлення права быць абраным грамадзян Беларусі, якія па тых ці іншых

падставах вымушаны былі часова выехаць на пэўным этапе жыцця за межы Беларусі для вучобы, працы, па сямейных абставінах і па меркаваннях бяспекі.